

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

6 november 2000

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van artikel 280 van het
Wetboek van registratie-, hypotheek-
en griffierechten om de afgifte aan bepaalde
burgelijke partijen van een kosteloos afschrift
van stukken uit het strafdossier
mogelijk te maken**

(ingediend door de heer Daniel Bacquelaine
en mevrouw Jacqueline Herzet)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

6 novembre 2000

PROPOSITION DE LOI

**modifiant l'article 280 du Code
des droits d'enregistrement, d'hypothèque
et de greffe en vue de permettre la
délivrance d'une copie gratuite de pièces
du dossier répressif à certaines
parties civiles**

(déposée par M. Daniel Bacquelaine
et Mme Jacqueline Herzet)

SAMENVATTING

Het overdreven strenge karakter van de voorbereidende fase van het strafgeding maakt dat de toegang tot het strafdossier uiterst beperkt is: enerzijds kan de verdachte, als hij aangehouden is, er voor de behoeften van zijn verdediging inzage van nemen en anderzijds kan het met de toestemming van de onderzoeksrechter worden geraadpleegd door de niet-gedetineerde verdachte en door de burgerlijke partij. De omstandigheden waaronder dat kan gebeuren, zijn echter allesbehalve ideaal, vooral als het om lijvige dossiers gaat (tijdens de uren waarop de griffie toegankelijk is, noodzakelijke reizen, soms piepkleine lokalen, heen- en -weergeloop van de bedienden enzovoort). Willen de verdachte of de burgerlijke partij het verloop van het geding behoorlijk kunnen volgen, dan zal het voor hen dus vaak van belang zijn dat zij een afschrift van hun dossier kunnen krijgen. Het daarvoor gevraagde expeditierecht is voor de betrokkenen evenwel zeer hoog of schrikt hen zelfs zonder meer af (30 frank per bladzijde voor de eerste duizend afschriften!). De indieners stellen dus voor vrijstelling van het expeditierecht toe te staan aan de ouders van vermoorde of verminste kinderen, gelet op het drama dat die mensen te verwerken krijgen.

RÉSUMÉ

En raison du caractère inquisitorial de la phase préparatoire du procès pénal, l'accès au dossier répressif est extrêmement limité : d'une part l'inculpé, lorsqu'il est détenu, peut le consulter pour les besoins de sa défense, et d'autre part l'inculpé non détenu et la partie civile peuvent le consulter moyennant l'autorisation du juge d'instruction. Or, les conditions dans lesquelles la consultation peut avoir lieu sont loin d'être optimales (durant les heures d'ouverture du greffe, déplacements à effectuer, locaux parfois exigus, va-et-vient des employés, etc), surtout lorsqu'il s'agit de dossiers volumineux. Il sera donc souvent important pour l'inculpé ou la partie civile d'en obtenir une copie afin de pouvoir surveiller convenablement le déroulement de l'instruction. Toutefois, le droit d'expédition demandé pour la confection de cette copie est extrêmement élevé, voire dissuasif (30 francs la page pour les mille premières copies !). Considérant le drame auquel sont confrontés les parents d'enfants assassinés ou disparus, les auteurs proposent de leur accorder une exemption du droit d'expédition.

AGALEV-ECOLO	:	Anders gaan leven / Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
CVP	:	Christelijke Volkspartij
FN	:	Front National
PRL FDF MCC	:	Parti Réformateur libéral - Front démocratique francophone-Mouvement des Citoyens pour le Changement
PS	:	Parti socialiste
PSC	:	Parti social-chrétien
SP	:	Socialistische Partij
VLAAMS BLOK	:	Vlaams Blok
VLD	:	Vlaamse Liberalen en Democraten
VU&ID	:	Volksunie&ID21

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :		Abréviations dans la numérotation des publications :	
DOC 50 0000/000:	Parlementair document van de 50e zittingsperiode + het nummer en het volgnummer	DOC 50 0000/000 :	Document parlementaire de la 50e législature, suivi du n° et du n° consécutif
QRVA	: Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA	: Questions et Réponses écrites
HA	: Handelingen (Integraal Verslag)	HA	: Annales (Compte Rendu Intégral)
BV	: Beknopt Verslag	CRA	: Compte Rendu Analytique
PLEN	: Plenum	PLEN	: Séance plénière
COM	: Commissievergadering	COM	: Réunion de commission

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers Bestellingen : Natieplein 2 1008 Brussel Tel. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.deKamer.be e-mail : alg.zaken@deKamer.be	Publications officielles éditées par la Chambre des représentants Commandes : Place de la Nation 2 1008 Bruxelles Tél. : 02/ 549 81 60 Fax : 02/549 82 74 www.laChambre.be e-mail : aff.generales@laChambre.be
--	---

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Dit wetsvoorstel is ingegeven door de overweging dat het recht om inzage te nemen van het strafdossier en de mogelijkheid er een kosteloos of niet al te duur afschrift van te krijgen onlosmakelijk verbonden aangelegenheden zijn die dus gezamenlijk dienen te worden onderzocht.

Voor de goedkeuring van de wet van 12 maart 1998 betreffende de verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek (wet-Franchimont), werd de mededeling van de strafdossiers aan de burgerlijke partijen en aan de niet-gedetineerde verdachten uitsluitend geregeld door artikel 1380, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 125 van het koninklijk besluit van 28 december 1950 houdende algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken (Tarief in strafzaken).

Meer bepaald artikel 1380, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek verleent de Koning de bevoegdheid om de voorwaarden vast te stellen waaronder de mededeling of het afschrift van akten van onderzoek en rechtspleging in criminele, correctionele of politiezaken en in tuchtzaken is onderworpen. Die bepaling kent aldus een wettelijke grond toe aan artikel 125 van voormeld koninklijk besluit van 28 december 1950, hetwelk bepaalt dat in criminele, correctionele of politiezaken geen uitgifte of afschrift der akten van onderzoek en rechtspleging mag worden afgegeven zonder uitdrukkelijke machtiging van de procureur-generaal bij het hof van beroep of de auditeur-generaal.

Inzake de kosten van die afgifte van afschriften van dossierstukken bepaalt artikel 125, tweede lid, van datzelfde koninklijk besluit dat die ten laste komen van degenen die ze aanvragen. Die kosten worden vastgesteld overeenkomstig de artikelen 268, 3°, 271 en 272 van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten.

Inzage van het dossier

De inzage van het strafdossier werpt twee soorten belangen in de schaal die in evenwicht moeten worden gebracht.

Eenzijds staat het vast dat de burgerlijke partijen het recht hebben het gerechtelijk onderzoek te volgen en dit niet alleen om de ontwikkeling ervan na te gaan, doch tevens om te gelegener tijd iedere verrichting voor te stellen die kan dienen om de waarheid aan de dag te

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La réflexion ayant abouti au dépôt de la présente proposition de loi trouve sa source, son origine, dans l'idée selon laquelle le droit de consulter le dossier répressif et la possibilité d'en obtenir une copie gratuite ou à moindre coût sont deux questions indissociables et méritant, par conséquent, d'être analysées conjointement.

Avant l'adoption de la loi du 12 mars 1998 relative à l'amélioration de la procédure au stade de l'information et de l'instruction (loi Franchimont), la communication des dossiers répressifs aux parties civiles et aux prévenus non détenus était régie exclusivement par les articles 1380, alinéa 2, du Code judiciaire et 125 de l'arrêté royal du 28 décembre 1950 portant règlement général sur les frais de justice en matière répressive (tarif criminel).

Plus précisément, l'article 1380, alinéa 2, du Code judiciaire autorise le Roi à déterminer les conditions auxquelles sont soumises la communication ou la copie des actes d'instructions et de procédure en matière criminelle, correctionnelle et de police et en matière disciplinaire. Cette disposition confère ainsi un fondement légal à l'article 125 de l'arrêté royal du 28 décembre 1950 précité, qui dispose, quant à lui, qu'en matière criminelle, correctionnelle et de police et en matière disciplinaire, aucune expédition ou copie des actes d'instruction et de procédure ne peut être délivrée sans une autorisation expresse du procureur général près la cour d'appel ou de l'auditeur général.

À propos des frais liés la délivrance de copies des pièces du dossier, l'article 125, alinéa 2, de l'arrêté royal du 28 décembre 1950 précité précise qu'ils doivent être supportés par les requérants. Ces frais sont déterminés conformément aux articles 268, 3°, 271 et 272 du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe.

Accès au dossier

L'accès au dossier répressif met en balance deux types d'intérêts qu'il importe d'équilibrer.

D'une part, il est acquis que les parties civiles ont le droit de pouvoir suivre l'instruction afin, non seulement, d'en contrôler l'évolution mais également de suggérer, en temps opportun, tout devoir utile à la manifestation de la vérité. D'autre part, il est unanimement admis que

brengen. Anderzijds is men het er eenparig over eens dat de voorbereidende fase van het strafgeding, ongeacht of het om een opsporingsonderzoek dan wel om een gerechtelijk strafonderzoek gaat, inquisitoriale trekjes vertoont. Dat moge met name blijken uit het feit dat zowel ten aanzien van de beklaagde als van de burgerlijke partij en van iedere derde in het algemeen, geheimhouding de regel is. Dat beginsel wordt trouwens bevestigd door de artikelen 28*quinquies* en 57 van het Wetboek van strafvordering die door de wet - Franchimont werden ingevoegd.

Vóór de hervorming van dat Wetboek kreeg de burgerlijke partij, zolang de procedure niet was vastgelegd, slechts inzage van een dossier betreffende een opsporingsonderzoek of een gerechtelijk onderzoek mits zij daartoe de uitdrukkelijke machtiging had gekregen van de procureur-generaal bij het hof van beroep of van de auditeur-generaal die daaromtrent over een uitsluitende bevoegdheid beschikte en in hoogste feitelijke aanleg en discretionair oordeelde of de mededeling opportuun was.

Doordat de inzage van het strafdossier aldus wordt onderworpen aan de uitdrukkelijke en uitsluitende bevoegdheid van de procureur-generaal, ontspon zich een langdurig debat over artikel 1380, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 125 van het Tarief in strafzaken waarvan een van de aspecten op initiatief van de ouders van een verdwenen kind en van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van Namen werd voorgelegd aan het Arbitragehof (arrest nr. 54/97 van 7 juli 1997, *B.S.* 3 oktober 1997, blz. 26121).

De prejudiciële vraag was die of de regels welke de mogelijkheid voor de burgerlijke partij om het strafdossier in de loop van het onderzoek te raadplegen, aan een uitdrukkelijke machtiging van de procureur-generaal onderwerpen, terwijl de gedetineerde verdachte daar-entegen geregeld en systematisch inzage krijgt van het dossier, in overeenstemming zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Eerst verduidelijkt het arrest dat het verschil in behandeling op een objectief criterium berust. De bijzondere toestand van de gedetineerde verdachte rechtvaardigt dat hij specifieke rechten heeft die het hem in staat stellen zich nuttig te verdedigen ten overstaan van de onderzoeksgerechten die zich over zijn voorlopige hechtenis dienen uit te spreken. Het feit dat voor de mededeling van het dossier van het onderzoek aan andere personen dan de verdachte bepaalde voorwaarden gelden, is dus *in se* geen schending van de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie.

la phase préparatoire du procès pénal, qu'il s'agisse d'une information ou d'une instruction répressive, est de type inquisitorial se caractérisant notamment par la règle du secret tant à l'égard du prévenu qu'à l'égard de la partie civile et de tout tiers en général. Ce principe a d'ailleurs été confirmé par les articles 28*quinquies* et 57 du Code d'instruction, insérés par la loi Franchimont.

Avant la réforme de notre Code d'instruction criminelle, la partie civile ne pouvait accéder au dossier d'une information ou d'une instruction avant le règlement de la procédure que si elle avait obtenu l'autorisation expresse du procureur général près la cour d'appel ou de l'auditeur général qui disposait en la matière d'une compétence exclusive et qui appréciait de manière souveraine et discrétionnaire le caractère opportun de la communication.

En soumettant ainsi l'accès au dossier répressif à l'autorisation expresse et exclusive du procureur général, les articles 1380, alinéa 2, du Code judiciaire et 125 du tarif criminel firent l'objet d'un débat soutenu dont l'un des aspects fut soumis à la Cour d'arbitrage sur l'initiative des parents d'un enfant disparu et du président du tribunal de première instance de Namur (arrêt n° 54/97 du 18 juillet 1997, *M.B.* 3 octobre 1997, p. 26115).

La question préjudicielle portait sur la conformité aux articles 10 et 11 de la Constitution des règles qui soumettaient la possibilité pour la partie civile de consulter le dossier répressif en cours d'instruction à une autorisation expresse du procureur général, alors que l'inculpé détenu dispose d'un accès régulier et systématique au dossier.

Dans un premier temps, l'arrêt précise que la différence de traitement repose sur un critère objectif. La situation particulière de l'inculpé, lorsqu'il est détenu, justifie qu'il bénéficie de droits spécifiques lui permettant de se défendre utilement devant les juridictions d'instruction appelées à statuer sur la détention préventive. Dès lors, le fait que la communication du dossier de l'instruction soit soumise à certaines conditions pour les personnes autres que l'inculpé détenu ne viole pas, en soi, les principes d'égalité et de non-discrimination.

Vervolgens oordeelt het Arbitragehof dat de regels voor de raadpleging van het dossier door de burgerlijke partij «niet in een redelijk verband van evenredigheid met de nagestreefde doelstellingen staan», in die zin dat de wet in geen enkel juridictioneel beroep voorziet tegen de beslissingen van de procureur-generaal die zich uitspreekt over een verzoek om inzage van het dossier. Het Hof zegt dat de beslissingen van de procureur-generaal soeverein en discretionair zijn en niet vatbaar voor een door de wet georganiseerd juridictioneel beroep. Het Hof beslist voorts dat de regels inzake de mededeling van het dossier in dezen niet in overeenstemming zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. De schending heeft alleen te maken met het niet instellen van beroep door de burgerlijke partij en niet met het feit zelf dat de mededeling van het dossier aan de burgerlijke partij aan bepaalde voorwaarden onderworpen is.

Dat arrest ligt volledig in de lijn van de wet-Franchimont die het geheime karakter van het onderzoek handhaaft, maar daarnaast, in de vorm van een niet-systematische afwijking en voor zover de doeltreffendheid van het onderzoek niet in gevaar wordt gebracht, de raadpleging van het dossier aan de dubbele controle door de onderzoeksrechter en de kamer van inbeschuldigingstelling onderwerpt (artikel 61ter van het Wetboek van strafvordering).

Niettemin zij opgemerkt dat het recht van inzage van het strafdossier, waarin is voorzien bij artikel 61ter van het Wetboek van strafvordering, niet noodzakelijk betekent dat men recht heeft op een afschrift van dat dossier.

De wet-Franchimont brengt de kwestie van het afschrift alleen ter sprake wat de afgifte van de afschriften van de verhoren betreft. Voor zover die wet slechts de kennisneming van het dossier voor ogen heeft en niets heeft veranderd aan de afgifte van het afschrift, moet degene die de toestemming heeft om het strafdossier te raadplegen en er een afschrift van wenst, zich wenden tot de procureur-generaal om diens machtiging te verkrijgen.

Afgifte van een afschrift van het strafdossier

Artikel 268, 3°, van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten voorziet voor de op de griffies afgegeven afschriften in een expeditierecht waarvan het bedrag door de artikelen 271 en 272 van hetzelfde Wetboek is vastgesteld. Wat meer bepaald het strafdossier betreft, voert artikel 272, 1°, een beperkte fiscale gunstregeling in. Dat artikel stelt het bedrag van dat griffierecht voor de niet-ondertekende afschriften

Dans un deuxième temps, la Cour d'arbitrage estime que les règles de consultation du dossier par la partie civile ne sont pas dans un rapport raisonnable de proportionnalité avec les objectifs poursuivis, en ce que la loi ne prévoit aucun recours juridictionnel contre les décisions du procureur général statuant sur une demande d'accès au dossier. La Cour relève que les décisions du procureur général sont souveraines et discrétionnaires, non susceptibles d'appel, et décide que, dans cette mesure, les règles de la communication du dossier ne sont pas conformes aux articles 10 et 11 de la Constitution. La violation tient seulement à l'absence de recours pour la partie civile et non au fait même que la communication du dossier à la partie civile est soumise à certaines conditions.

Cet arrêt s'inscrivait dans la ligne droite de la loi Franchimont qui maintient le secret de l'instruction mais qui prévoit, sous forme de dérogation ponctuelle et pour autant que l'efficacité de l'enquête ne soit pas compromise, la consultation du dossier répressif sous le double contrôle du juge d'instruction et de la chambre des mises en accusation (article 61ter du Code d'instruction criminelle).

Cependant, il importe de noter que le droit d'accès au dossier répressif prévu par l'article 61ter du Code d'instruction criminelle n'implique pas nécessairement le droit d'en obtenir une copie.

La loi Franchimont n'évoque la question de la copie qu'en ce qui concerne la remise de la copie des auditions. Dans la mesure où la loi Franchimont n'envisage que la prise de connaissance du dossier et n'a rien modifié quant à la délivrance de la copie, la personne autorisée à consulter le dossier répressif et désirant en acquérir une copie doit s'adresser au procureur général afin d'obtenir son autorisation.

Délivrance d'une copie du dossier répressif

L'article 268, 3°, du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe prévoit pour les copies délivrées dans les greffes un droit d'expédition dont le montant est fixé par les articles 271 et 272 du même code. En ce qui concerne plus particulièrement le dossier répressif, l'article 272, 1°, instaure un régime de faveur fiscale limitée. En effet, cet article fixe le montant de ce droit de greffe à trente francs la page pour les copies

immers vast op 30 frank per bladzijde en preciseert daarbij het volgende: «Indien echter bij een en dezelfde zaak meer dan 1000 afschriften worden aangevraagd, wordt het tarief vanaf het 1001ste afschrift bepaald op 10 frank per bladzijde, zonder dat het globaal bedrag aan verschuldigde expeditierechten alsdan meer dan 100.000 frank kan bedragen».

De belastingwet voorziet niet in kosteloosheid voor de afgifte van afschriften van stukken van het strafdossier. Met uitzondering van artikel 305 van het Wetboek van strafvordering, dat een zeer precieze situatie, met name het rechtsgeding voor het Hof van assisen voor ogen heeft, zijn er geen andere teksten die de kosteloosheid van het afschrift van de stukken van het strafdossier toestaan.

Op gevaar af persoonlijk gehouden te zijn tot betaling van het recht en voor elke overtreding een geldboete op te lopen, kan de griffier geen afschrift van het strafdossier afgeven voordat de persoon die in het bezit is van de uitdrukkelijke machtiging die de procureur-generaal krachtens artikel 125 van het Tarief in strafzaken kan verlenen, het griffierecht heeft betaald.

Een belastingregeling tast dat beginsel evenwel aan. Het gaat om de vereffening in debet of de uitgestelde betaling die na de formaliteit wordt verricht, overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 160, 4°, 283 en 284*bis* van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten met betrekking tot de uitzonderingsgevallen en de gevallen van strikte interpretatie. Die regeling kan zich slechts voordoen in de twee precieze gevallen als bedoeld bij de artikelen 160, 4°, 283 en 284*bis* van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten.

De artikelen 160, 4°, en 283 van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten voorzien in de registratie in debet van de akten opgemaakt ten verzoeken en ter verdediging van de beklaagden of betichten. Artikel 164, 4°, beperkt de vereffening in debet dus tot de door de beklaagde opgevraagde stukken waarin hij gegevens kan aantreffen die van pas komen voor zijn verdediging en die hij anders onmogelijk zou kunnen doen gelden.

Sedert de goedkeuring van de wet van 7 januari 1998 betreffende de rechtsbijstand voor de afgifte van afschriften van dossierstukken in strafzaken, maakt artikel 284*bis* van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten de uitgestelde betaling of het kosteloze afschrift in het raam van de procedure van rechtsbijstand mogelijk.

Hoewel geen enkel wettelijk voorschrift dat uitdrukkelijk vermeldt, golden de bepalingen betreffende de

non signées en précisant : « Toutefois, si une même demande porte sur plus de 1.000 copies dans une même affaire, le tarif est fixé à 10 F par page à partir de la 1.001^e copie, sans que le montant global des droits d'expédition dus en l'occurrence ne puisse être supérieur à 100.000F. ».

La loi fiscale ne prévoit aucune gratuité en matière de délivrance de copies de pièces du dossier répressif. Excepté l'article 305 du Code d'instruction criminelle qui vise une situation très précise à savoir le procès d'assises, il n'existe pas d'autres textes autorisant la gratuité de la copie des pièces du dossier répressif.

Au risque d'être personnellement tenu au paiement du droit et d'encourir une amende pour chaque infraction, le greffier ne peut délivrer une copie du dossier répressif avant le paiement du droit de greffe par la personne bénéficiant de l'autorisation expresse que le procureur général peut accorder en vertu de l'article 125 du tarif criminel.

Toutefois, un régime fiscal contrevient à ce principe. Il s'agit du paiement en débet ou paiement différé, postérieur à la formalité, qui est prévu par le Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe pour des cas d'exception et de stricte interprétation. Ce régime ne peut se rencontrer que dans les deux cas très précis visés par les articles 160, 4°, 283 et 284*bis* du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe.

Les articles 160, 4°, et 283 du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe prévoient le paiement en débet pour les copies des actes faits à la requête et pour la défense des prévenus ou accusés. L'article 164, 4°, limite donc le débet aux seules pièces demandées par le prévenu dans lesquelles il trouvera des éléments de défense qui lui serait impossible de faire valoir autrement.

Depuis l'adoption de la loi du 7 janvier 1998 relative à l'assistance judiciaire pour la délivrance de copies de pièces du dossier en matière pénale, l'article 284*bis* du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe permet le paiement différé ou la copie gratuite dans le cadre de la procédure d'assistance judiciaire.

Bien qu'aucune disposition légale ne le mentionne expressément, les dispositions relatives à l'assistance

rechtsbijstand niet voor strafzaken. De kwestie van het voorschieten van de rechten en kosten is voor de beklaagden, verdachten of beschuldigen immers niet aan de orde in strafzaken, want artikel 104 van het Tarief in strafzaken bepaalt dat het bestuur van registratie en domeinen ze voorschiet en zichzelf ten laste van de veroordeelden betaalt. De kwestie van het optreden van openbare of ministeriële ambtenaren is op dat gebied evenmin aan de orde, aangezien de verdediging van een beklaagde, een verdachte of een beschuldigde die bemoeiing doorgaans niet vereist. De enige hypothese waarin de kwestie van de rechtsbijstand rijst in strafzaken, is precies die van het afschrift van de strafdossiers.

Volgens de uitdrukkelijke bewoordingen van artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek wordt de rechtsbijstand met betrekking tot afschrijven echter alleen verleend voor «de gewone afschriften van of de uittreksels uit de stukken die moeten worden voorgebracht voor de rechter voor wie het geschil aanhangig is of wordt gemaakt.». Welnu, het Hof van Cassatie heeft geoordeeld dat het in strafzaken niet gaat om «gewone afschriften» die moeten worden voorgebracht voor de rechter voor zover die in het bezit is van het strafdossier dat hem in origineel door het openbaar ministerie werd bezorgd (Cass. 18 december 1985, J.T. 1986, blz. 267). Aldus boden de wetgeving noch de rechtspraak een beklaagde die niet over toereikende financiële middelen beschikt om de griffierechten te betalen, de mogelijkheid te vragen dat hem een kosteloos afschrift van de stukken van een tegen hem aangelegd dossier zou worden bezorgd.

In antwoord op een prejudiciële vraag heeft het Arbitragehof de gelegenheid gehad zich daarover uit te spreken door te oordelen dat artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek wel degelijk in strijd is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet:

«Artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat het een beklaagde of een burgerlijke partij die niet over voldoende financiële middelen beschikt om de griffierechten te betalen, onder geen enkel beding de mogelijkheid biedt rechtsbijstand te verkrijgen met het oog op de kosteloze afgifte van afschriften van stukken van een dossier dat tegen de beklaagde is aangelegd of in het kader waarvan de burgerlijke partij haar rechten wil doen gelden.

Artikel 671 van het Gerechtelijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat het een beklaagde of een burgerlijke partij die niet over voldoende financiële middelen beschikt om de griffierechten te betalen, onder geen enkel beding de moge-

judiciaire ne trouvaient pas à s'appliquer en matière répressive. En effet, la question de l'avance des droits et dépens ne se pose guère en matière pénale pour les prévenus, inculpés ou accusés, l'article 104 du tarif criminel prévoyant que l'administration de l'enregistrement en fait l'avance et s'en rembourse sur les condamnés. La question de l'intervention d'officiers publics ou ministériels ne s'y pose pas davantage puisque la défense d'un prévenu, inculpé ou accusé, ne nécessite généralement pas leur ministère. La seule hypothèse pour laquelle la question de l'assistance judiciaire se pose en matière répressive est précisément celle de la copie des dossiers répressifs.

Toutefois, aux termes mêmes de l'article 671 du Code judiciaire, l'assistance judiciaire en matière de copies n'est accordée que pour « les simples copies ou les extraits de pièces à produire devant le juge saisi ou à saisir du litige ». Or, la Cour de cassation estima qu'en matière pénale, il n'était pas question de « simples copies » devant être produites devant le juge dans la mesure où ce dernier a à sa disposition le dossier répressif produit en original par le ministère public (Cass., 18 décembre 1985, J.T., 1986, p.267.). Ainsi, ni la législation ni la jurisprudence ne permettaient à un prévenu ne disposant pas de moyens financiers suffisants pour acquitter les droits de greffe de demander la délivrance d'une copie gratuite des pièces d'un dossier établi à sa charge.

En réponse à une question préjudicielle, la Cour d'arbitrage eut l'occasion de se prononcer en cette matière et considéra que l'article 671 du Code judiciaire était bien contraire aux articles 10 et 11 de la Constitution :

« L'article 671 du Code judiciaire viole les articles 10 et 11 de la Constitution en ce qu'il ne permet en aucun cas à un prévenu ou à une partie civile qui ne disposent pas des moyens financiers suffisants pour acquitter les droits de greffe, d'obtenir l'assistance judiciaire en vue de la délivrance gratuite de copies de pièces d'un dossier établi à la charge du prévenu ou dans le cadre duquel la partie civile entend faire valoir ses droits.

L'article 671 du Code judiciaire viole les articles 10 et 11 de la Constitution en ce qu'il ne permet en aucun cas à un prévenu ou à une partie civile qui ne disposent pas des moyens financiers suffisants pour acquitter les droits de greffe d'obtenir l'assistance judiciaire en vue

lijkheid biedt rechtsbijstand te verkrijgen met het oog op de kosteloze afgifte, ter voorbereiding van hun verdediging of vordering voor de strafrechter, van afschriften van stukken van het strafdossier die hen betreffen, terwijl rechtsbijstand kan worden verleend aan elke partij in een burgerlijk proces die in eenzelfde financiële toestand verkeert.» (arrest nr. 19/95 van 2 maart 1995, *B.S.* 11 mei 1995 blz. 12636).

Om die toestand te verhelpen voegde de wetgever in het Gerechtelijk Wetboek een artikel 674*bis* in dat de verdachte, de burgerrechtelijk aansprakelijke partij, de burgerlijke partij en eenieder die op grond van het dossier een nadeel zou kunnen doen gelden, de mogelijkheid biedt rechtsbijstand te vragen om afschriften van stukken van het strafdossier te verkrijgen. Er wordt echter verduidelijkt dat het verzoekschrift niet eerder kan worden ingediend dan nadat de procureur des Konings of de procureur-generaal vorderingen doet met het oog op de regeling van de procedure. Bijgevolg kan de betrokkene pas op het einde van het onderzoek en mits hij kan bewijzen dat zijn inkomsten ontoereikend zijn, aanspraak maken op rechtsbijstand om een kosteloos afschrift van het strafdossier te krijgen (gedr.stuk. Senaat, *B.Z.*, 1995, nr. 17/1, blz.3).

Zoals de minister van Justitie er tijdens de parlementaire voorbereiding op gewezen heeft, «wijzigen de voorgestelde teksten de wettelijke bepalingen betreffende het recht op afschriften uit het dossier niet, zijnde artikel 1380 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 125 van het koninklijk besluit van 28 december 1950 houdende het algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken. Het verlenen van rechtsbijstand voor de afgifte van stukken uit het gerechtsdossier impliceert niet dat toelating voor het bekomen van die afschriften wordt gegeven, m.a.w. de rechter die de rechtsbijstand verleent, treedt niet in de plaats van de procureur-generaal. Van de rechtsbijstand kan maar gebruik worden gemaakt wanneer aan de betrokkene vooraf toestemming is gegeven voor het verkrijgen van afschriften.

De regels betreffende de toelating voor het verkrijgen van afschriften die door de procureur-generaal wordt gegeven, gelden ten aanzien van de partijen, maar ook voor derden. De aanstaande burgerlijke partij kan, zoals de andere betrokkenen, van de rechtsbijstand gebruik maken zodra de procureur-generaal haar toelating heeft gegeven afschriften te bestellen.» (stuk Senaat, *B.Z.*, 1995, nr. 17/5, blz. 27).

Men moet inderdaad toegeven dat de artikelen 674*bis* van het Gerechtelijk Wetboek en 284*bis* van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten slechts zeer minieme wijzigingen hebben aangebracht in de regeling die van toepassing is op de afgifte van stukken uit het strafdossier.

de la délivrance gratuite, pour la préparation de leur défense ou de leur action devant le juge de répression, de copies de pièces du dossier pénal qui les concernent, alors que l'assistance judiciaire peut être accordée à toute partie à un procès civil qui se trouve dans les mêmes conditions financières. » (arrêt n° 19/95 du 2 mars 1995, *M.B.* 11 mai 1995, p. 12628).

Afin de remédier à cette situation, le législateur inséra dans le Code judiciaire un article 674*bis* permettant désormais à l'inculpé, à la partie civilement responsable, à la partie civile, et à toute personne qui, sur base du dossier, pourrait faire état d'un préjudice, de demander l'assistance judiciaire en vue d'obtenir copie de pièces du dossier répressif. Cependant, il est précisé que la requête ne peut être formulée au plus tôt que lorsque le procureur du Roi ou le procureur général prend des réquisitions en vue du règlement de la procédure. Par conséquent, on ne peut bénéficier de l'assistance judiciaire afin d'obtenir une copie gratuite du dossier répressif qu'à la fin de l'instruction et pour autant que l'on justifie de l'insuffisance de ses revenus (Doc.parl., Sén., S.E., 1995, n° 17/1, p.3).

En outre, comme le soulignait le ministre de la Justice durant les travaux préparatoires, « les textes proposés ne modifient pas les dispositions légales relatives au droit d'obtenir copie de pièces du dossier, à savoir l'article 1380 du Code judiciaire et l'article 125 de l'arrêté royal du 28 décembre 1950 portant règlement général sur les frais de justice en matière répressive. L'octroi de l'assistance judiciaire en matière de délivrance de copies de pièces du dossier judiciaire n'implique pas que l'autorisation d'obtenir ces copies soit accordée. En d'autres termes, le juge qui octroie l'assistance judiciaire ne se substitue pas au procureur général. Il ne peut être fait usage de l'assistance judiciaire que lorsque l'intéressé a reçu préalablement l'autorisation d'obtenir des copies.

Les règles concernant l'autorisation d'obtenir des copies octroyées par le procureur général valent pour les parties mais également pour les tiers. La future partie civile, à l'instar des autres parties intéressées, peut faire usage de l'assistance judiciaire dès que le procureur général lui a donné l'autorisation de demander des copies. » (Doc.parl., Sén., S.E., 1995, n° 17/5, p.27).

Il faut bien admettre que les articles 674*bis* du Code judiciaire et 284*bis* du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe n'ont apporté que des modifications minimales au régime applicable à la délivrance de copies de pièces du dossier répressif.

De personen die geen ontoereikende inkomsten bewijzen of zelfs degenen die, hoewel zij rechtsbijstand genieten, voor het einde van het gerechtelijk onderzoek een afschrift van het strafdossier wensen, moeten zich tot de procureur-generaal wenden en ingeval die gunstig antwoordt moeten zij zelf opdraaien voor de kosten. Gelet op het bedrag van het griffierecht, zoals vastgesteld bij artikel 277 van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten en de omvang van sommige dossiers, kunnen de kosten om een afschrift te krijgen van één strafdossier al gauw in de tienduizenden franken lopen. Het recht van inzage waarin wordt voorzien bij artikel 61 *ter* van het Wetboek van strafvordering verandert daar niets aan voor zover de raadpleging van het strafdossier niet wil zeggen dat men recht heeft op een kosteloos afschrift ervan.

Die toestand is moeilijk te aanvaarden als men enerzijds de essentie zelf of de bestaansreden van artikel 61 *ter* van het Wetboek van strafvordering bekijkt, met name de beklagde of de burgerlijke partij in staat stellen het verloop van het onderzoek te volgen of iedere onderzoeksverrichting te suggereren die kan dienen om de waarheid aan de dag te brengen en men anderzijds oog heeft voor de praktische moeilijkheden waar mee degenen die gemachtigd zijn om het strafdossier te raadplegen, te maken kunnen krijgen. De persoon die het strafdossier mag inzien, kan immers in een zeer benarde situatie verzeild raken. De omstandigheden waaronder hij eventueel zijn strafdossier dient te raadplegen, zijn niet altijd optimaal te noemen.

Die raadpleging vindt vaak plaats aan een piepkleine tafel in een lokaal waar het heen-en-weergeloop van de talrijke luidruchtig converserende bedienden niet bevorderlijk is voor de concentratie. Aangezien ze bovendien alleen mogelijk is tijdens de openingsuren van de griffie, moet de betrokkene, als hij werknemer is, vrij nemen of tegen betaling een verdediger naar de griffie sturen die hem moet vervangen en met dezelfde moeilijkheden zal hebben af te rekenen als die welke hierboven werden beschreven.

Ten aanzien van die grote ongemakken is het licht te begrijpen dat het, om het verloop van het onderzoek te kunnen volgen en de mogelijkheid te hebben te gelegenheid alle verrichtingen voor te stellen die kunnen dienen om de waarheid aan de dag te brengen, veel efficiënter is een afschrift van het strafdossier aan te schaffen. Als men echter het bedrag van het griffierecht zoals dat bij artikel 272 van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten is vastgesteld, met name dertig frank per gekopieerde bladzijde, samentelt met dat van de uitgaven die de burgerlijke partij of de beklagde zich voor hun verdediging moeten getroosten, kan het eindbedrag zo hoog zijn dat de betrokke-

En effet, les personnes ne justifiant pas de revenus insuffisants ou même celles bénéficiant de l'assistance judiciaire mais désirant obtenir une copie du dossier répressif avant la fin de l'instruction doivent s'adresser au procureur général et, en cas de réponse positive, en assumer elles-mêmes les frais. Compte tenu du montant du droit de greffe fixé par l'article 272 du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe et de l'épaisseur de certains dossiers, la copie d'un seul dossier répressif peut coûter plusieurs dizaines de milliers de francs. Le droit d'accès prévu à l'article 61 *ter* du Code d'instruction criminelle n'y change rien dans la mesure où la consultation du dossier répressif n'implique pas le droit d'en obtenir une copie.

Cette situation est difficilement acceptable lorsque l'on considère, d'une part, l'essence même ou la raison d'être de l'article 61 *ter* du Code d'instruction criminelle, à savoir permettre au prévenu et à la partie civile de contrôler l'évolution de l'instruction ou de suggérer tout devoir utile à la manifestation de la vérité et, d'autre part, les difficultés pratiques auxquelles peuvent être confrontées les personnes autorisées à consulter le dossier répressif. En effet, la personne autorisée à accéder au dossier répressif peut se trouver face à une situation fort inconfortable. Les conditions dans lesquelles elle peut être amenée à consulter le dossier répressif ne sont pas toujours optimales.

Il arrive souvent que cette consultation se déroule sur une table exiguë, dans un local occupé par de nombreux employés, dans l'agitation occasionnée par les va-et-vient incessants et les propos échangés. En outre, la consultation ne pouvant se dérouler que durant les jours et heures d'ouverture du greffe, l'intéressé n'a pas d'autre choix que de s'absenter de son travail ou de recourir aux services rémunérés d'un défenseur qui se rendra au greffe en lieu et place de son client et qui sera confronté aux difficultés pratiques décrites ci-dessus.

Face à ces inconvénients considérables, il est aisé de réaliser qu'il est bien plus efficace pour suivre l'évolution de l'instruction et suggérer, en temps opportun, tout devoir utile à la manifestation de la vérité de se procurer une copie du dossier répressif. Mais lorsque l'on considère le montant du droit de greffe fixé par l'article 272 du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe, à savoir trente francs par page copiée, et les dépenses effectuées pour la défense de ses intérêts par la partie civile ou le prévenu, le montant global que ces frais peuvent atteindre est de nature à décourager à suivre au plus près l'évolution de l'instruction.

nen de lust vergaat om het verloop van het onderzoek van zo dichtbij mogelijk te volgen.

Een en ander vormt ons inziens een grote hinderpaal voor een effectieve en optimale toepassing van het door artikel 61ter van het Wetboek van strafvordering bevestigde recht van de burgerlijke partij en van de beklagde om het strafdossier te volgen met de bedoeling de ontwikkeling van het onderzoek na te gaan en te gelegener tijd iedere daad van onderzoek voor te stellen die kan dienen om de waarheid aan de dag te brengen.

Ons inziens behoort het knelpunt van de griffierechten die worden geïnd naar aanleiding van de afgifte van kopieën van het strafdossier te worden behandeld als een onderdeel van een ruimer debat: wat is de plaats van de griffierechten (en het bedrag ervan) in de Belgische gerechtelijke procedures, zowel op burgerrechtelijk als op strafrechtelijk vlak? Ter zake is niet alleen het departement Financiën betrokken partij (die rechten worden immers als belastingen beschouwd), maar ook het departement Justitie; verminderingen of opheffingen van de griffierechten, althans van de rechten die worden geïnd naar aanleiding van de afgifte van kopieën van het strafdossier, kunnen gevolgen hebben voor de dagelijkse werking van de griffies (bijvoorbeeld de budgettaire weerslag, meer mankracht, een aangepaste infrastructuur, de aankoop van fotokopietoestellen enzovoort).

Een dergelijk grondig debat lijkt ons dringend nodig. Dat wordt overigens ook afdoende bewezen door de diverse wetsvoorstellen die de jongste maanden in dat verband werden ingediend. Gelet op het drama dat de ouders van vermoorde of vermiste kinderen te verwerken krijgen, zijn we evenwel van oordeel dat de afgifte van kopieën van het strafdossier heel dringend moet worden vrijgesteld van griffierechten.

Op grond van al die aspecten strekt dit wetsvoorstel ertoe om, indien een onderzocht misdrijf betrekking heeft op het overlijden of de vermissing van een minderjarige, de rechthebbenden van die minderjarige die als burgerlijke partij optreden vrij te stellen van het expeditierecht voor uitgiften, afschriften of uittreksels van elk stuk uit het strafdossier.

Cette situation constitue, à notre sens, un obstacle considérable à l'application effective et dans des conditions optimales du droit, consacré par l'article 61ter du Code d'instruction criminelle, qu'ont la partie civile et le prévenu de consulter le dossier répressif en vue de contrôler l'évolution de l'instruction et de suggérer, en temps opportun, tout devoir utile à la manifestation de la vérité.

A notre sens, il est indispensable d'inscrire le droit de greffe perçu à l'occasion de la délivrance de copies du dossier répressif dans le cadre d'une réflexion plus globale sur la place et le montant des droits de greffe dans notre procédure judiciaire civile ou pénale. Cette réflexion devrait impliquer non seulement le département des Finances dans la mesure où ces droits sont considérés comme des impôts mais également le département de la Justice dans la mesure où la modération ou la suppression des droits de greffe, du moins ceux perçus lors de la délivrance de copies du dossier répressif, sont susceptibles d'influer sur la gestion des greffes (ex. : impact budgétaire, plus de personnel, infrastructure adaptée, achat de photocopieuses, etc.).

Cette réflexion nous paraît urgente. Les différentes propositions de loi déposées en la matière ces derniers mois le démontrent suffisamment. Toutefois, considérant le drame auquel sont confrontés les parents d'enfants assassinés ou disparus, nous estimons qu'il est encore plus urgent d'accorder une exemption du droit de greffe frappant la remise de copies du dossier répressif.

Pour ces raisons, la présente proposition de loi prévoit une exemption du droit d'expédition en ce qui concerne les expéditions, copies ou extraits de toute pièce d'un dossier répressif délivrés aux ayants droit d'un mineur en leur qualité de partie civile, lorsque le fait mis à l'instruction concerne la mort ou la disparition de ce mineur.

Daniel BACQUELAINE (PRL FDF MCC)
Jacqueline HERZET (PRL FDF MCC)

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Het bij de wetten van 13 augustus 1947, 6 augustus 1967, 10 oktober 1967, 15 juli 1970, 17 juli 1970 en 22 december 1989 gewijzigde artikel 280 van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten wordt aangevuld als volgt:

“8° zo het onderzocht misdrijf betrekking heeft op het overlijden of de vermissing van een minderjarige, de uitgiften, afschriften of uittreksels van elk stuk uit het strafdossier die worden bezorgd aan de rechthebbenden van die minderjarige die als burgerlijke partij optreden”.

Art. 3

Deze wet treedt in werking op 1 mei 2000.

12 mei 2000

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 280 du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe, modifié par les lois des 13 août 1947, 6 août 1967, 10 octobre 1967, 15 juillet 1970, 17 juillet 1970 et 22 décembre 1989, est complété comme suit :

« 8° les expéditions, copies ou extraits de toute pièce d'un dossier répressif délivrés aux ayants droit d'un mineur en leur qualité de partie civile, lorsque le fait mis à l'instruction concerne la mort ou la disparition de ce dernier. ».

Art. 3

La présente loi produit ses effets le 1er mai 2000.

12 mai 2000

Daniel BACQUELAINE (PRL FDF MCC)
Jacqueline HERZET (PRL FDF MCC)